

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 41, godina XXI
maj, 2016. [str. 151-153]

© Monos 2016

Dževad Juzbašić i Zijad Šehić: *Lične zabilješke generala Oskara Potioreka o unutrašnjopolitičkoj situaciji u Bosni i Hercegovini*

*Akademija nauka i umjetnosti Bosne i
Hercegovine, 2015.*

**Dr. sc. Dževad Drino,
Benjamima Londrc, MA**

Radi se o vrlo zanimljivoj i dosta obimnoj publikaciji (602 stranice) u kojoj su za šire čitateljstvo priređeni lični zapisi austrougarskog generala Oskara Potijoreka, zemaljskog poglavara Bosne i Hercegovine, nosioca okupacione vlasti u ovoj zemlji u periodu od 4. 7. 1911. do 1. 11. 1918. godine, kada je, nakon sloma Austro-Ugarske Monarhije u Prvom svjetskom ratu, predao vlast predstavnicima Vlade Narodnog vijeća BiH. U knjizi se objavljuju autorški tekstovi jedne, po mnogo čemu zanimljive historijske ličnosti, koja je sticajem okolnosti značajno uticala na tok događaja u Bosni i Hercegovini neposredno pred izbijanje i u toku Prvog svjetskog rata. Tekstovi su nastajali gotovo u trenucima ili neposredno po okončanju pojedinih aktuelnih događaja u čijem je središtu bio njihov autor. Zato se po svojoj formi doimaju više kao dnevnički zapisi, nego službene analize i opservacije. S obzirom na okolnosti u kojima su nastajali i u kojima se neposredno nalazio njihov autor, ovi tekstovi predstavljaju prvorazredno svjedočanstvo o jednom turbulentnom vremenu na ovim prostorima, bez obzira na dnevničku formu ovog štiva koja sama po sebi ne isključuje subjektivnost.

U iscrpnom predgovoru profesora Zijada Šehića, detaljno se obrađuje istorijski kontekst i ambijent u kojem su nastajale zabilješke generala Oskara Potioreka, te najkrupniji događaji koji su zaokupljali pažnju jedne značajne historijske ličnosti koja se našla na vrhu okupacione vlasti u Bosni i Hercegovini u vihoru balkanskih i Prvog svjetskog rata. Na 44 stranice, ovog prvog dijela knjige sklopljen je mozaik zbivanja tri perioda rada Bosanskog sabora, njegovih aktivnosti, očekivanja, rezultata, posljedica i značaja. Hronološke etape odvojene su i definisane po rezultatima djelatnosti i sadržaju rada Sabora: od 1910. – 1911. kao period “pokušaja konstruktivnog rada”, 1912. – 1913. kao period “otpora i opstrukcije” i 1914. period “reznirajuće ali uspješne djelatnosti”. Autor predgovora svojim zapažanjima pojačava naučni i stručni kvalitet knjige. Iznoseći suprotstavljena gledišta i stavove o tim vremenima, omogućuje čitaocu lakše razumijevanje pojedinih stavova, ali i smisao konkretne djelatnosti generala Oskara Potioreka. Neće to nametati čitaocu određena mišljenja autora, već naprotiv, ponuće ga na istraživanje onih oblasti koje ne poznajemo dovoljno i pomoći da se razumije pozadina poznatih historijskih događanja na ovim prostorima. Kao vrstan istraživač i poznavalac kako evropske i svjetske historije, tako i historije Bosne i Hercegovine, prof. Zijad Šehić je u tom svom autorskom tekstu postavio naučno obrađenu podlogu za dalja istraživanja i bolje razumijevanje ličnih zabilješki generala Oskara Potioreka. Samo neposrednim uvidom u izvore koje istraživači i studenti samostalno analiziraju i donose svoje zaključke, može doći produblivanja i razvoja dijaloga u znanosti, kao i unaprjeđenju načina učenja.

Nakon predgovora koji je (uključujući i prevod na njemački jezik) napisan na stotinjak stranica (17,44% ukupnog obima knjige), slijedi središnji dio knjige pod naslovom “Građa/Materialien”. Sastoji se od 56 autorskih tekstova (zabilješki) generala Potioreka, koji se objavljuju na 475 stranica u izvornom obliku

na njemačkom jeziku (78,95% obima knjige). Na kraju knjige objavljeni su “Registri/Registar” i “Popis skraćenica/Abkürzungenverzeichnis”.

Prvih 15 naslova u središnjem dijelu knjige (“Građa/Materialien”) sadrži kraće opservacije i analize generala Potioreka o različitim političkim zbivanjima, ličnostima i događajima koji su se odigrali u periodu od 4. jula 1911. do 16. 8. 1912. godine. Naslovi tih poglavlja su: “Putovanje generala Oskara Potioreka u Sarajevo i prvi utisci nakon stupanja u službu”, “Nastojanje za uspostavom pete srpske egzarhije u Bihaću, pitanje obrazovanja sabsorske većine, jezika školama, prisustva učenja latiničice i ćirilice kod muslimanske djece i dr.”, “Publicistička djelatnost u Sarajevu. “Sarajevoer Tagblatt” kao dragocjen zastupnik čisto dinastičkih interesa”, “Prisustvo odjelnog predstojnika Thalloczy-ja u Sarajevu. Novospostava biskupske stolice u Mostaru”, “Prepreke djelovanju Sabora i sa time povezani događaji”, “Povjerljivi razgovor sa Predsjedništvom Sabora o izgradnji bosanskohercegovačkih željeznica 28. septembra 1911. i rezultati.”, “Zajednička ministarska konferencija o izgradnji željezničkih pruga u Bosni i Hercegovini 28. i 29. oktobra 1911. i njeni rezultati.”, “Funkcionisanje Sabora. Putovanje u Beč i posljedice toga”, “Uvod u demisiju barona Benka sa položaja civilnog adlatusa”, “Učešće nadbiskupa Stadlera u hrvatskom pokretu”, “Držanje hercegovačkih franjevaca u vezi sa popunjavanjem nadbiskupske stolice u Mostaru”, “Pokušaj poslanika Sabora u vezi uspostave njegove radne sposobnosti”, “Unutrašnjopolitička situacija krajem jula 1912. godine”, “Predstojeća promjena u ličnosti visokih crkvenih velikodostojnika bosanskohercegovačkih Muslimana”, “Držanje ovdašnjeg nadbiskupskog organa. *Hrvatski dnevnik* u vezi sa presudom Jukiću”.

Središnji dio knjige, od 16. do 56. poglavlja, odnosno zapisa ili bilješke) generala Potioreka, po svom sadržaju mogao bi ponijeti naslov “Razvoj unutrašnjopolitičke situacije u Bosni i Hercegovini od 20. 8. 1912. do 28. 7. 1914.”

Upravo ovaj dio knjige doima se kao jako opširno i detaljno dnevničko političko štivo, u kojem autor gotovo iz dana u dan "pokriva", odnosno ispisuje i opisuje iz svog vlastitog ugla razvoj političkih prilika u Bosni i Hercegovini u jednom kratkom, ali historijski zgusnutom vremenskom periodu na ovim prostorima (pred Prvi svjetski rat).

General Oskar Potiorek prilikom analize različitih pitanja kao što su organizacija uprave i funkcionisanje sabora, na prvo mjesto stavlja i ističe vojni aspekt, pa tek nakon toga politički, jezički, ekonomski, pravni, kulturološki. Kao jedna od centralnih tema, pojavljuje se izgradnja željeznica, u čemu se ogleda i najveći doprinos djelovanja generala Potioreka. U fokusu njegove pažnje su troškovi izgradnje željeznica, planirane rute, svrha izgradnje, te dogovor vlasti oko navedenih pitanja. Detaljne i na činjenicama zasnovane lične zabilješke koje tematiziraju ovo, za Bosnu i Hercegovinu izuzetno važno i složeno pitanje, svjedoče o predanom angažmanu generala Potioreka.

Stil pisanja ličnih zabilješki je formalan, službeni, u skladu sa formom koja je svojstvena vojnim strukturama. Posebno je važno istaći registar pojmova, koji svojim kvalitetom i obimom daje izuzetan doprinos za razumijevanje zabilješki generala Potioreka. Autori daju presjek pojmova koji su od značaja za sagledavanje unutrašnje-političke situacije u Bosni i Hercegovini u naznačenom periodu. Pored registra pojmova uvršten je i zaseban registar ličnih imena, koji daje pregled funkcija i osnovnih podataka o osobama koje su ih obavljale u različitim sferama društva (državni službenici, političari, novinari, trgovci, pravnici, historičari, vjerski službenici, vojni službenici itd.) U do sada objavljenoj literaturi na području Balkana nije napravljen sveobuhvatniji i temeljitiji registar pojmova i imena, čime je doprinos autora istraživanju teme dodatno uvećan.

U toku historije, mnoge političke vođe ili utjecajni ljudi izmijenili su živote miliona ljudi. Ova knjiga otkriva kako je general Oskar

Potiorek formirao svoju misao, svoje stavove i kako ih je formulisao u svojim dnevničkim zabilješkama kao lični stav. Iz njih se može vidjeti kako je postao važna osoba u historiji BiH. Ono što ne smijemo zaboraviti jeste da taj tekst treba smjestiti u historijski kontekst u kome je nastao. U tome je od pomoći pažljiva analiza historijskih činjenica poznatih u današnjem vremenu. Dobro je istraživati i upoređivati Potiorekove izvještaje sa onim što danas postoji o određenoj historijskoj epohi. Sve će to bolje pomoći da se bolje shvate poruke ovog štiva, a potom i širi okvir zbivanja. Zato je dobro da pri čitanju knjige imamo na umu progresivno, postepeno otkrivanje Potiorekove misli. On zapisuje ono što je doživljavao, "vidio i čuo", ali se time ne može služiti kao udžbenikom historije, prava, politologije, iako se određeni elementi ovih nauka nalaze u tim tekstovima.

Knjiga se prvenstveno obraća našem istraživačkom duhu sa namjerom da ga pouči kako da dođe do najbolje spoznaje historijskog slijeda činjenica koje autor bilješki navodi. Namijenjena je kako stručnjacima – prvenstveno kao izvor historičarima, ali i pravnicima, politolozima, lingvistima, vojnim analitičarima, ekonomistima, arhivistima, tako i studentima istoimenih fakulteta, kao pomoć u razumijevanju predmeta i dodatna literatura. Ocjenjujući optimalnost opsega knjige, urednici su se u prvom izdanju odlučili za objavljivanje ličnih zabilješki samo na njemačkom jeziku. U smislu jasnoće, tečnosti i pristupačnosti širem krugu čitalačke populacije, izražavamo nadu da će u nekom od narednih izdanja doći do objavljivanja ličnih zabilješki i na bosanskom jeziku

Koristeći metaforu da bi se izrazili različiti aspekti knjige, navodimo misao rimskog državnika i filozofa Cicerona, koji je smatrao da nije dovoljno slušati njegove riječi, već je neke zapise poredio sa aromatiziranim supstancama, koje, što ih više stiskamo svojim rukama, sve više oslobađaju prijatan miris. Tako je i sa Ličnim zabilješkama Oskara Potioreka. Što ih više upoznajemo, sve više ćemo upoznavati bogatstvo informacija skrivenih u njima.

